

کوششهای فرهنگی دانشگاه پکن در سمینار زبان و ادب فارسی و فرهنگ ایرانی

اثر: دکتر قاسم صافی

استادیار دانشگاه تهران

(از ص ۴۵۵ تا ۴۶۴)

چکیده:

مقاله حاضر با شناسایی موقعیت کنونی دانشگاه پکن و بیان کوششهای فرهنگی این دانشگاه در زمینه توسعه زبان و ادب فارسی و فرهنگ ایرانی، بر اهمیت و ضرورت آگاهی بیشتر دو ملت ایران و چین برای برقراری روابط علمی و گسترش مناسبات و همبستگیهای فرهنگی و اقتصادی تأکید دارد و راههای تفاهم و رهنمودهای ارزنده ارائه می دهد.

واژه‌های کلیدی: ایرانشناسی، انجمن زبان و ادب فارسی، جاده ابریشم، دانشگاه ارومچی، دانشگاه پکن، دانشگاه شین جیانگ.

مقدمه :

استادان مدعو زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه‌های ایران با پیمودن راهی طولانی تهران - پکن در مسیر جاده ابریشم که روزگاری شرق و غرب عالم را به هم پیوند می‌داد و کالا و فرهنگ و مدنیت در مسیر آن عرضه می‌شد با سپری کردن کوتاهترین شب با اختلاف چهار و نیم ساعته تهران - پکن که حرکت هواپیما به سوی مشرق از عمر شب کاست برای حضور در دانشگاه پکن و شرکت در اجلاس زبان و ادب فارسی و فرهنگ ایرانی به سرزمین چین وارد شدند و با اقبال استادان چینی و نمایندگان فرهنگی ایران، مستقیماً به محل اجلاس که در یکی از تالارهای دانشگاه پکن و با حضور گروهی از استادان و ایرانشناسان برجسته چینی و دانشجویان و دانشپژوهان و اندیشوران این کشور از ۲۲ دانشگاه و مدرسه عالی و مؤسسات مطالعات فرهنگی رأس ساعت ۸ بامداد دومین روز تیرماه ۷۹ برگزار می‌شد، هدایت گردیدند.

محیط سمینار زبان و ادبیات فارسی و تدابیری که در دانشگاه پکن بر آن مترتب بود از وضعیت بسیار مطلوب و نظم شایسته خبر می‌داد مخصوصاً همزمانی آن با حضور ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران در چین و سخنرانی ایشان در دانشگاه پکن که در تأیید گسترش بیشتر زبان فارسی در خارج از کشور، اثر مثبت سمینار را چند برابر می‌نمود.

دانشگاه پکن قدیمیترین دانشگاه چین در سال ۱۸۹۸ میلادی تأسیس یافته و از معتبرترین مراکز علمی و تحقیقاتی و اساسی‌ترین دانشگاه‌های چین محسوب می‌شود. تعداد زیادی از مخترعان و مکتشفان و رهبران اجتماعی مثل مائوتسه تونگ که کارمند کتابخانه در دانشگاه پکن بود از آن فارغ‌التحصیل شده‌اند و جنبشهای دانشجویی در دوره‌های مختلف حیات سیاسی این کشور بخصوص در قرن اخیر در آن شکل گرفته است و پیوسته مرکز قیامهای دانشجویی و شروع

حرکت‌های انقلابی چین بوده و از حساس‌ترین مراکز برای حکومت چین به شمار می‌رود. اساساً، خود دانشگاه و زمینه ارتباط استواری که بین آن و جامعه صنعتی برقرار شده، و عمارتها، محوطه سازی، برج مخصوصی به شکل پاگودا (نماد مقدس بودایی) و ساختمانهایی که دانشجویان در آن، خدمات علمی و فنی خود را ارائه می‌کنند از نقاط بسیار دیدنی است. همچنین کتابخانه بسیار بزرگ و مجهز دانشگاه شامل دو قسمت قدیم و جدید که بزرگترین کتابخانه دانشگاهی و موزه آموزشی کشور چین را تشکیل می‌دهد. این کتابخانه با حدود پنج میلیون جلد کتاب در ۸۶ رشته در مقطع کارشناسی و ۱۴۲ رشته در مقطع کارشناسی ارشد و ۷۵ رشته در مقطع دکترا و ۲۲ رشته در مقطع فوق دکترا به ۲۴۰۰۰ دانشجوی و ۳۰۰۰ استاد و گروهی وسیع محقق و پژوهشگر، خدمات می‌دهد و در شکل‌گیری اهداف دانشگاه پکن در تربیت کارشناسان برجسته اجتماعی و زمینه سازی تحولات دایم اجتماعی، منشأ بسیار مؤثری است.

رئیس جمهوری اسلامی ایران به عنوان نادی ارتباط وثیق استوار دینداری و آزادی در سرزمین آموزه‌های مارکسیستی، در سالن ۶۰۰ نفره (مخصوص برگزاری مجالس بزرگ این دانشگاه) در بین جمعیت دانشجویان، استادان، پژوهشگران و اندیشمندان که برای استماع اندیشه‌ها و جاذبه‌های نیرومند گفتار او گرد آمده بودند، به ایراد سخن پرداخت. و در پایان سخنرانی خود به سوی استادان مدعو ایرانی که در سمینار زبان فارسی شرکت داشتند شتافت و با یکایک آنها احوالپرسی کرد. همچنین به ده تن از استادان برجسته زبان فارسی در چین که خدمات علمی چشمگیری در حفظ و اعتلای زبان و ادب فارسی داشتند هدایایی تقدیم کرد و نیز ده هزار جلد کتاب در زمینه‌های ایران‌شناسی، زبان و ادبیات فارسی و اسلام‌شناسی به بخش فارسی دانشگاه پکن که سابقه‌ای ۴۳ ساله دارد و در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشجوی تربیت می‌کند، اهدا کرد.

۱. آقای جان «هون‌نین (جانک هونگ نین)» استاد بخش فارسی دانشگاه و مترجم داستانهای شاهنامه، گلستان، بوستان، رباعیات خیام، لیلی و مجنون و ....
۲. آقای «سون پی فانگ» ایرانشناس برجسته چینی و مؤلف اثری در خصوص معرفی شاهنامه به زبان چینی.
۳. آقای «پن چین لین» عضو ارشد علمی فرهنگستان علوم شانگهای، مؤلف کتابی در احوال فردوسی به نام «فردوسی سخن سالار شاعران» و مترجم چند اثر از آثار ادبیات فارسی معاصر نظیر آثاری از هدایت، و مترجم شاهنامه فردوسی (به صورت مشترک با جان هون‌نین) که هنوز چاپ نشده.
۴. آقای «زین یان شن» استاد دانشگاه پکن، مؤلف کتاب مکالمه زبان فارسی و کتاب فرهنگ چینی به فارسی، (اثر گروهی و برنده جایزه جهانی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۳۷۸).
۵. آقای «یه‌ئی لیانگ» استاد فارسی دانشگاه پکن و رئیس سابق مرکز پژوهشهای فرهنگ ایران، مترجم کتاب «تاریخ کامل ایران تألیف عباس اقبال».
۶. آقای «جان هوی» مترجم رباعیات خیام، برگزیده اشعار نظامی و چند متن دیگر
۷. آقای «شین بین شون» مترجم گزیده دیوان حافظ و اشعار ملک الشعرا بهار.
۸. خانم «لی شیانگ» دانشیار بخش فارسی دانشگاه پکن و مؤلف کتاب آموزشی زبان فارسی برای چینیها در دو جلد که در دانشگاههای چین تدریس می‌شود.
۹. خانم «تن هوی جو» استاد و رئیس فعلی بخش زبان فارسی دانشگاه پکن و مرکز پژوهشهای فرهنگ ایرانی، مصحح فرهنگ و فائی (انتشارات دانشگاه تهران)، عضو هیأت مؤلفین فرهنگ چینی به فارسی و فرهنگ فارسی به چینی و مؤلف کتاب مکالمه زبان فارسی (به صورت مشترک با آقای زن یان شن) و رساله طنزپردازی دهخدا به زبان چینی.

۱۰. آقای «یوان ون چی» مؤلف «اساطیر ایران»، «فر در اوستا» و مترجم همکار در ترجمه کتاب مثنوی مولانا و ...

نسل جوانتر استادان بخش زبان فارسی نیز مایه امیدواری و ادامه و اعتلای سنت ایرانشناسی و فارسی‌دانی در چین است. خانم وانگ ای دان دانشیار بخش فارسی، دوره دکتری ادبیات فارسی را سال ۷۸ در دانشگاه تهران گذرانید و رساله دکتری او به عنوان تصحیح انتقادی بخش تاریخ چین از جامع التواریخ از ممتازترین رساله‌هایی است که در دانشکده ادبیات دانشگاه تهران گذشته و توسط مرکز نشر دانشگاهی به چاپ رسیده است.

موضوع این سمینار، «زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ ایرانی» بود که استادان و ایرانشناسان ایرانی و چینی در خلال مدت سمینار در مورد دستاوردهای تحقیقات علمی خود به ایراد سخن و گفت و شنود پرداختند و از دستاورد عمر خود که به تتبع و تحقیق درباره منشأ زبان و ادب فارسی در چین و نحوه تعاطی آن با زبانها و ادبیات چین گذرانده‌اند به تفصیلات شایسته یاد کردند. این سمینار در واقع نشست تبادل نظر و مبادله علمی در میان فارسی‌دانان و دانشمندانی بود که به امر تحقیقات ایرانشناسی و ادبیات فارسی اهتمام دارند و با توجه به سمینارهای مشابه در خارج از کشور، سمیناری موفق و ثمربخش بود. کشش و جذابیت اندیشه‌هایی که در متون نظم و نثر فارسی وجود دارد، در روح و روان و قلم و رفتار فارسی‌دانان چینی بسیار محسوس و قابل تأمل بود.

استادان چینی، از چهار ناحیه چین شامل پکن (از بخش ایرانشناسی و زبان فارسی که بیش از بیست سال سابقه دارد) - شامپانی که بخش فارسی آن سه سال است تأسیس شده - دانشکده زبان فارسی دانشگاه ارومچی مرکز استان مسلمان نشین شین‌جیانگ - و دانشگاه نظامی رویان، شرکت داشتند. جلسات معارفه استادان و برنامه سخنرانیها، تقدیر از استادان و ایرانشناسان و مترجمین کتابهای

عمده زبان فارسی به چینی مثل شاهنامه، بوستان، مثنوی، بها دادن به محققان و تجلیل از آنان با ارائه هدایا و لوح سپاس به ایشان توسط رئیس جمهور، از موارد جانبی و ارزشمند سمینار بود که به سمینار، ارزش و جلا می‌بخشید.

سمینار از جانب بخش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پکن و مرکز پژوهشهای فرهنگ ایران در دانشگاه پکن و انجمن ادبیات شرقی شورای ادبیات خارجی چین برگزار شد و سرانجامی مفید داشت. به نظر می‌رسید برگزارکنندگان سمینار و متولیان نمایندگی فرهنگی ایران حداکثر تلاش خود را با توجه به کم سابقه بودن و داشتن مشکلات مالی انجام داده‌اند. مسائل جانبی آن نیز در حد خود قابل تحسین بود مثل دیدار استادان ایرانی و چینی مخصوصاً دیدار استادان فارسی دانشگاه شین جیانگ و قرار تماسهای بعدی با یکدیگر و مخصوصاً از اینکه صحبت شد سمینار بعدی در این استان که مردم آن به فارسی بسیار علاقه‌مندند و قدر فارسی را نیک می‌دانند و زبان مادری‌شان ترکی اوبغوری است، تشکیل شود.

استادان زبان فارسی از دانشگاههای ایران و دانشگاههای چین در جلسات عمومی سمینار و در برنامه میزگردها و جلسات شعبه‌های «ایرانشناسی» و «ادب فارسی»، با تشریح اهداف و مقاصد سمینار، تغییرات و پیشرفتهای بوجود آمده در ادبیات زبان فارسی را بررسی کردند و با طرح نیازها و مشکلات و مسائل زبان فارسی در چین، تبادل نظر کردند. سخنرانیها و گفت و شنودها مجموعاً بسیار مفید بود و سخنرانان سرزنده و محیط شاد سمینار، مساعد سخن گفتن و بحث و نظر بود.

حضور استادان ایرانی در سمینار و شعبه‌های «ایرانشناسی» و «ادب فارسی» عموماً در حد کارشناسی بود و مقالات مفیدی چه در زمینه ایرانشناسی و چه در زمینه ادبیات فارسی ارائه شد و دانشگاه پکن تقبل کرد در آینده، آنها را به چاپ برساند. همچنین وسعت مطالعات ایرانشناسی و تحقیقاتی که در چین در زمینه

ادبیات فارسی انجام می‌گیرد و مهارتهایی که استادان و محققان چینی در آموزش و بخصوص ترجمه و شرح آثار ادبی تحصیل کرده‌اند تأمل برانگیز است. در پایان سمینار، میزگرد نتیجه‌گیری از سمینار و تودیع استادان ایرانی و چینی با یکدیگر برگزار شد و در حاشیه سمینار، تبادل اندیشه‌ها و صحبتها و نظرخواهی‌ها و تبادل مقالات و آدرسهای استادان و محققان برای تماسهای بعدی برقرار شد و پرسش و پاسخها از طرف استادان، نتیجه مفیدی داشت. همچنین با تأسیس انجمن زبان و ادب فارسی که در این سمینار با نظر موافق شرکت‌کنندگان و مقامات شورای آموزش ادبیات خارجی دانشگاهها و مدارس عالی به تصویب رسید، برگزاری این سمینار را در آینده امکان پذیر ساخت و به امر پیگیری زبان فارسی در چین، قوت بخشید.

هیأت بلند همتی که از برگزیدگان دانشگاهی زبان فارسی از شین جیانگ به این مجمع ارزنده آمده بود یک شب شام افتخاری با استادان ایرانی صرف کردند. استادان عالیمقدار چینی با مساعی جانانه به افتخار استادان ایرانی، ضیافتی ترتیب داده بودند که خیلی جالب و نشانی از اخلاص کامل آنان به متولیان زبان و ادب فارسی و خواستاران یگانگیها و دل‌بستگیهای عمیق تاریخی، ادبی، علمی و اجتماعی است.

همزمان با دیدار آقای خاتمی از چین و در کنار رایزنیها و گفتگوها و نشستها و قراردادهای سیاسی و اقتصادی، گروه موسیقی ملی ایران نیز با وسعت و حجمی سزاوار متشکل از ۶۵ نفر هنرمند جوان با رهبری استاد فرهاد فخرالدینی با هدف معرفی موسیقی ایرانی و وسیله بیان احساسات ملتی با تمدنی قدیم و درخشان، برنامه‌های خود را در چهار تالار پکن و شانگهای در قطعات مختلف در حضور تماشاگران مشتاق چینی و هموطنان ایرانی اجرا می‌کرد. قطعه رقص چینی ساخته فرهاد فخرالدینی اهدایی به مردم چین برای اولین بار به تماشای عموم نهاده شد و

آب لطفی بر فضای خشک جدی و عبوس سیاست و اقتصاد افشاند. این قطعه قبلاً برای سریال سربداران تنظیم شده بود که با تنظیمی تازه‌تر که وجهی از فرهنگ مشترک مردم چین و ایران را زنده می‌کرد همراه با قطعه «کل صبحاً» که نخستین قطعه موسیقی به جای مانده از موسیقی قدیم ایران است و برای سریال امام علی (ع) از آن استفاده شده، به اجرا درآمد و نیز آثاری از زنده‌یاد مرتضی حنانه، مرحوم جواد معروفی، استاد تجویدی، و قطعاتی از ساخته نوازندگان ارکستر - که به همت شبکه جهانی شانگهای که ۲۲ استان چین را پوشش تصویری می‌دهد فیلم‌برداری و پخش گردید.

چنین می‌نماید که جمهوری اسلامی ایران نباید نسبت به نیاز و علاقه شیفتگان و دلباختگان زبان و ادب فارسی در سراسر جهان و در این کشور بی‌اعتنا بماند و آتش شوق و اشتیاق فارسی‌دانان و ادب‌دوستان غیر ایرانی را نادیده بگیرد. تلاش برای گسترش زبان فارسی، در واقع اهتمام در گسترش فرهنگ فارسی است و پرواضح است که ایران به عنوان کانون اصلی زبان فارسی، در صورتی می‌تواند به استمرار علاقه چینیان و نیز تقویت انگیزه‌های آنان به فرهنگ و ادبیات ایران پردازد که با گشاده‌نظری به موضوع بنگرد و از طرق ممکن، صاحب‌نظران فارسی در چین را جذب و حمایت کند.

توسعه مناسبات ایران و چین و همکاری‌های بلندمدت اساسی و راهبردی تهران - پکن در زمینه‌های انرژی، مخابرات، ارتباطات علمی و فنی نیز می‌تواند و باید در نظام فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی و صنعتی این دو کشور و در جهان به هم پیوسته امروز، تأثیر مناسب و سازنده خود را داشته باشد. ظرفیت امروز این دو تمدن آسیایی که بهره‌مند از بنیانهای مشترک تاریخی و فرهنگی است، می‌تواند جاده نوین ابریشم آسیایی را، تداعی نماید و روشهای نوینی در تبادل علمی بین دو کشور فراهم سازد. مشارکت چین در طرح متروی تهران، ساخت چند

فروند کشتی نفتکش و صدور گاز مایع ایران به چین، پرتاب ماهواره مخابراتی و راه‌اندازی صنایع مس و نفت و گاز ایران و اجرای بسیاری از مشترکات و توانمندی‌های دیگری که بین این دو ملت است، مسلماً مناسبات فرهنگی و اقتصادی و روابط فرهنگی و تبادلات ادبی و علمی را بین دو کشور، هموار خواهد کرد و در تعاقب آن، زمینه‌های گسترش زبان و فرهنگ دو کشور را بیش از پیش، گسترش خواهد داد.

باید انتظار داشت مذاکرات مفیدی که در نخستین سمینار زبان و ادب فارسی صورت گرفته، بیش از پیش موجب تنویر افکار نسل جوان و دوستان راستین تبادل افکار علمی و تحقیقات فرهنگی باشد و مجالی برای دیدار رجال دانش و علاقه‌مندان فرهنگ و ادبیات ایران، و استفاده از آنهمه مبانی معنوی و اخلاقی بی‌مانند که در ادب فارسی آکنده است و ان شاء الله این نوشته نیز، زمینه همکاری‌های استوارتر و جدیدتر دیگری را فراهم گرداند.

منابع و مأخذ:

۱. گیتا شناسی کشورها. محمود محبوب و فرامرز یاورى. تهران. انتشارات گیتا شناسی، ۱۳۶۲، ص ۱۳۱-۱۳۴.
۲. همان / و نیز چین در یک نگاه. سفارت جمهوری اسلامی ایران. پکن، ۱۳۷۹.
۳. همان.
۴. لغتنامه دهخدا. علی‌اکبر دهخدا. تهران. دانشگاه تهران، ۱۳۳۸، ص ۴۷۷-۴۷۸.
۵. چیانگ زمین، سیاستمداری که نقش اساسی در پی‌ریزی چین نو دارد و در مقام دبیرکلی حزب و ریاست جمهوری خلق چین، چین بزرگ را اداره می‌کند. در ادبیات و هنر و مهندسی برق سررشته دارد و به چند زبان انگلیسی، روسی و ... تسلط کامل دارد و به این زبانها خوب تکلم می‌کند.
۶. چین در یک نگاه. سفارت جمهوری اسلامی ایران. پکن، ۱۳۷۹.
۷. این اصطلاح در چین معروف است که مردم این کشور به استثنای تیر چراغ برق، همه چیز

می‌خورند. به این مفهوم که همه مواد خوراکی را بهداشتی می‌کنند و می‌خورند و این نیست که فقط چیز فانتیزی بخورند.

۸. سعدی در مسجد کاشغر نیز نماز خوانده و این مسجد نزد مسلمانان جایگاه خاصی دارد. کاشغر، یکی از شهرهای استان خودمختار شین جیانگ است که از لحاظ ادبی و تاریخی بسیار حائز اهمیت می‌باشد.

۹. در زمان سلسله تانگ، تنها در شهر شی‌ان (مبدأ جاده ابریشم) ۵ هزار ایرانی زندگی می‌کرده‌اند.

۱۰. متن سخنان رئیس جمهور ایران در دانشگاه پکن. ایران. سال ۶، ش ۱۵۵۲، ص ۵ / اطلاعات، ۵ تیر ۷۹، ص ۱۲ درج شده است.

۱۱. آینده از آن ملت‌های فرهیخته، خردمند و تلاشگر است. جهان خواهان گفتگو، تعالیم، برابری و آزادی است و از تنش، مداخله و سلطه، گریزان است. ما باید بتوانیم در کنار یکدیگر از منافع خود و منافع همه بشریت دفاع کنیم. سخرانی سید محمد خاتمی در دانشگاه پکن. ایران. سال ۶، ش ۱۵۵۲، ص ۵.

۱۲. زبانشناسی کاربردی. یادگیری و آموزش زبانهای خارجی. وان الس تسو و همکاران. ترجمه محمود الیاسی. مشهد، معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی. ۱۳۷۲ / اهداف آموزش زبان فارسی. ویدا شقاقی. نامه فرهنگ، ش ۳۴، ص ۱۲۶.